

ION NEAGU
MIRCEA DAMASCHIN

TRATAT DE PROCEDURĂ PENALĂ
– PARTEA GENERALĂ –

**ION NEAGU
MIRCEA DAMASCHIN**

TRATAT DE PROCEDURĂ PENALĂ

– Partea generală –

Ediția a IV-a, revizuită și adăugită

Universul Juridic
București
-2022-

CAPITOLUL I

NOȚIUNEA ȘI SISTEMUL PROCESULUI PENAL ȘI ALE DREPTULUI PROCESUAL PENAL

Secțiunea I

Procesul penal ca mijloc de realizare a justiției penale

§ 1. Definiția procesului penal

Împotriva celor care săvârșesc infracțiuni, statul, prin intermediul organelor sale specializate, intervine pentru a-i sancționa, reeduca și reda societății.

Reacția societății față de cei ce intră în conflict cu legea penală nu este arbitrară, ci, dimpotrivă, chibzuită, amplu reglementată prin dispozițiile legii¹. De aceea, între săvârșirea infracțiunii și aplicarea unei sancțiuni penale autorului ei se situează procesul penal ca activitate organizată în vederea adoptării unei soluții corespunzătoare datelor concrete ale fiecărei cauze penale.

Descoperirea infracțiunilor, identificarea și prinderea infractorilor, strângerea și administrarea probelor, tragerea la răspundere penală și civilă (eventual) se constituie într-o activitate complexă desfășurată de către organele specializate ale statului.

La înfăptuirea justiției penale participă și persoanele care au drepturi și obligații ce decurg din săvârșirea infracțiunii, persoane care poartă denumirea de părți, respectiv subiecți procesuali principali, precum și alți subiecți procesuali care, potrivit legii, au drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale. De asemenea, un rol foarte important în desfășurarea procesului penal îl are avocatul, participant procesual căruia actualul Cod de procedură penală îi recunoaște o paletă largă de drepturi și obligații, dovadă fiind reglementarea detaliată a atribuțiilor acestuia pe parcursul procesului penal.

Față de cele arătate mai sus, definim **procesul penal** ca fiind *activitatea reglementată de lege, la care participă organele competente,*

¹ G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *Procédure pénale*, 21e éd., Dalloz, Paris, 2008, p. 1; J. Larguier, P. Conte, *Procédure pénale*, 21e éd., Dalloz, Paris, 2006, p. 1; Pop I, p. 3; G. Stefani, G. Levasseur, *Droit pénal général et procédure pénale*, Dalloz, Paris, 1975, t. II, p. 1.

părțile, subiecții procesuali principali, avocatul și alți subiecți procesuali, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Definițiile date în literatura de specialitate sunt apropiate de aceea formulată de noi, conținând unele aspecte specifice.

Astfel, unii autori¹ arată că, la procesul penal, participă părțile „ca titulari de drepturi și obligații”. Sub acest aspect, apreciem că și ceilalți participanți (subiecții procesuali principali, avocatul, martorul etc.) sunt titulari de drepturi și obligații și, în consecință, pentru simplificarea definiției, am renunțat la precizarea amintită.

Alți autori², în definiția pe care au dat-o procesului penal, având în vedere dispozițiile art. 1 alin. (2) din Codul de procedură penală 1968, completau scopul procesului penal cu următoarele imperative: apărarea ordinii publice, a proprietății, întărirea legalității, prevenirea infracțiunilor, precum și educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor și a regulilor de conviețuire socială³. Apreciam, în lucrări anterioare, că scopul relevat mai sus nu este propriu procesului penal, acesta fiind realizat și prin specificul altor activități judiciare⁴ sau fără caracter judiciar.

În alte definiții se menționează și raporturile ce se nasc între participanții la activitatea procesual penală⁵. Apreciam că nu este necesară o asemenea precizare, deoarece, așa cum se arată în opinia unor autori⁶, desfășurarea activității procesual penale implică în mod necesar existența unor raporturi juridice tipice.

În sfârșit, în alte opinii, definiția procesului penal cuprinde sublinierea că acesta se înfățișează ca o suită de acte diverse, efectuate de autoritățile publice pentru rezolvarea problemelor legate de consecințele ce decurg din săvârșirea unei infracțiuni⁷.

¹ Theodoru 3, p. 20.

² Volonciu 1, p. 7; în același sens, a se vedea: Volonciu 3, p. 13; M. Basarab, *Drept procesual penal*, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, 1973, vol. I, p. 5.

³ Theodoru 3, p. 20.

⁴ Acest scop îl are și procesul civil (a se vedea: G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ed. a 4-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017; V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală*, Ed. Național, București, 1996, vol. I, pp. 148-149; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Europa Nova, București, 1995, vol. I, pp. 24-25; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Tratat de drept procesual civil*, Tipografia Universității din București, 1973, p. 17).

⁵ A se vedea, în acest sens, M. Basarab, *op. cit.*, p. 5.

⁶ Volonciu 1, p. 8.

⁷ G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *op. cit.*, p. 5; J. Pradel, *Droit pénal. Procédure pénale*, Ed. Cujas, Paris, 1980, t. II, p. 4.

Procesul penal este o categorie juridică foarte complexă și nu trebuie confundat cu noțiunea de „activitate judiciară în materie penală”, aceasta din urmă având o arie de cuprindere mai restrânsă, incluzând numai totalitatea manifestărilor organelor judiciare penale¹. Or, în perimetrul procesului penal, alături de organele judiciare penale, participă și părțile, avocatul, subiecții procesuali principali (suspectul și persoana vătămată), precum și alți subiecți procesuali (organele operative din Ministerul Afacerilor Interne, organele de constatare, martorii, experții etc.).

Procesul penal nu poate fi confundat nici cu justiția penală, aceasta din urmă fiind opera organelor judecătorești. În acest sens, în art. 126 alin. (1) din Constituția României² se precizează că justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Justiția penală este deci o activitate socială subsumată procesului penal.

Conchizând, putem spune că *procesul penal este o categorie juridică cu o sferă de cuprindere mai largă decât activitatea judiciară penală, iar justiția penală este un segment al activității judiciare penale incluse în procesul penal.*

§ 2. Analiza definiției procesului penal

Fiind o activitate complexă, cu o autonomie bine determinată în cadrul activităților sociale, procesul penal, în definiția pe care am enunțat-o, cuprinde o serie de trăsături specifice, ce se impun a fi explicate, pentru a înțelege cum se cuvine acest *fenomen de viață juridică*³, de importanță majoră în restabilirea ordinii de drept încălcate prin săvârșirea unor fapte ce prezintă pericol social.

a) Denumirea de **proces** derivă din cuvântul latin „*processus*”, care semnifică înaintare, progres (*pro* – înainte și *cessus, cedere* – a merge). În cazul procesului penal, această noțiune indică mișcarea, acțiunea, activitatea ce trebuie să se desfășoare pentru aplicarea dreptului penal, pentru descoperirea, prinderea, cercetarea și judecarea acelor care săvârșesc infracțiuni⁴.

¹ Volonciu 3, p. 9.

² Constituția României a fost republicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003, în urma modificării și completării prin Legea nr. 429/2003, publicată în M. Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003.

³ Dongoroz 1, p. 10.

⁴ Pop 1, pp. 5-6. I. Tanoviceanu, întemeietorul școlii de drept procesual penal român, considera procedura penală ca fiind „modul cum de la infracțiune se ajunge la pedeapsă, arătând autoritățile competente de a judeca, precum și modul lor și al justițiabililor de a proceda” (I. Tanoviceanu, *Curs de procedură penală română*, Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă, București, 1913, p. 2).